

แม่น้ำโขงยุคโลกาภิวัตน์

โดย ผศ.ดร.ภัทรธิรา ผลงาม

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำนานาชาติมีต้นกำเนิดจากที่ราบสูง ทิเบต ไหลผ่าน 6 ประเทศ คือ จีน ไทย ลาว พม่า กัมพูชา และเวียดนาม มีความยาว 4,909 กิโลเมตร ยาวเป็นอันดับ 10 ของโลก และยาวที่สุดในอุษาคเนย์ เป็นแม่น้ำที่มีขนาดใหญ่โตมากมีพื้นที่ราบลุ่มสองฝั่งโขงครอบคลุมอาณาเขต 810,000 ตารางกิโลเมตร (เกือบ 2 เท่าของประเทศไทย) ดังนั้นแม่น้ำสายนี้จึงมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ น่าสนใจดึงดูดให้นักวิชาการ สาขาต่าง ๆ เช่น นักภูมิศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา หลงใหลในมนต์เสน่ห์ของแม่น้ำลี้ลับสายนี้

แม่น้ำโขงเมื่อไหลมาจากที่ราบสูงทิเบต ไหลผ่านดินแดนสามเหลี่ยมทองคำของไทย และผ่านลาวตอนล่างที่ สีพันดอน แล้วตกลงเป็นน้ำตกที่บริเวณคอนพะเพ็ง และแก่งสี่ผี ทำให้เกิดน้ำตกที่สวยงามที่สุดในเอเชีย แล้วไหลเข้าสู่กัมพูชา จนไหลไปออกที่ปากน้ำบริเวณเวียดนามตอนใต้ จากเส้นทางไหลผ่านที่ยาวไกลของแม่น้ำโขงนี้ กระแสน้ำได้นำตะกอนตั้งแต่ทิเบตไปจนออกทะเล พัดข้ามอ่าวไทย เอาตะกอนไปตกอีกปากหนึ่ง เกิดเป็นสันเขื่อนกั้นกลายเป็น “ทะเลสาบสงขลา” ได้อย่างน่าอัศจรรย์

ความลี้ลับของแม่น้ำสายนี้มีมากมาย โดยเฉพาะในเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ระยะทางที่ยาวไกลถึง 4,909 กิโลเมตร รวมทั้งอาณาบริเวณสองฝั่งโขงเต็มไปด้วย พหุลักษณะทางชาติพันธุ์ ภาษาและวัฒนธรรม ของประชากรถึง 312 ล้านคน ที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างยากจน ด้อยโอกาสทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้แม่น้ำโขงยังอุดมไปด้วยทรัพยากรมากมาย มีแร่ธาตุโดยเฉพาะแร่ทองคำ มีป่าไม้เต็มไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพของป่าเขตร้อน มีสัตว์น้ำที่หายากและมีแห่งเดียวในโลก คือ ปลาบึก

อย่างไรก็ตามแม่น้ำโขงสายนี้กำลังเผชิญชะตากรรมที่เกิดจากมนุษย์ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่หยิบยื่นสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าเขตร้อน รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมกำลังสูญหายไปพร้อมกับ “การพัฒนา” ที่ก้าวเข้ามาแทนที่

แม่น้ำโขงในยุคโลกาภิวัตน์ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการคมนาคมขนส่ง และท่องเที่ยวโดยมีการขนส่งสินค้าราคาถูกลงมาตีตลาดการค้าในอุษาคเนย์ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นำความทันสมัย รูปแบบต่าง ๆ เข้าสู่ดินแดนแห่งนี้

ในวันนี้แม่น้ำโขงกำลังเผชิญปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะการแย่งชิงแหล่งน้ำ ผลจากการได้เปรียบและเสียเปรียบทางด้านเทคโนโลยี ทำให้คนบางกลุ่มสามารถตัดทวงผลประโยชน์จากดินแดนแห่งนี้ได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งปัญหาแย่งชิงน้ำกำลังวิกฤตและก้าวเข้าสู่สงครามแย่งชิงน้ำในที่สุด ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการระเบิดเกาะแก่งต่าง ๆ เพื่อให้การเดินทางเรือ การสร้างเขื่อนมเหิมา สูงราวตึก 100 ชั้นในจีน การกระทำเช่นนี้เรียกว่า “การพัฒนา” หรือไม่

วันวารของแม่น้ำโขงต่างจากวันนี้ และแม่น้ำโขงวันนี้จะต้องแตกต่างจากวันพຽ່ງนี้ วันพຽ່ງนี้ผู้คนสองฝั่งโขงจะพบกับความสูญเสียทางธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ต่าง ๆ ถูกทำลายด้วยการระเบิดเกาะแก่ง ซึ่งเปรียบเสมือนที่พักพิงของปลานานาพันธุ์รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัยของนกจำนวนมาก หลาย ๆ ชีวิตต้องตื่นรนต่อสู้ อย่างปากกัดตีนถีบด้วยอาชีพประมงขนาดย่อม เหนือสิ่งอื่นใดผลจากการระเบิดเกาะแก่ง ทำให้กระแสน้ำหลงทาง และเปลี่ยนเส้นทางเดินน้ำ นำไปสู่การทำลายตลิ่ง เกาะแก่งทั้งหลายในแม่น้ำโขงถือว่าอยู่ในพรมแดนลาวเมื่อกระแสน้ำเปลี่ยนทางเดินทำลายพรมแดนไทย – ลาว จะเกิดอะไรขึ้นต่อประเทศไทยในอนาคต

ในท้ายที่สุด ขอฝากสิ่งท้าทายให้ “นักพัฒนา” ทั้งหลาย ช่วยกันแสวงหา แนวทางในการ “ช่วยเหลือ” แม่น้ำโขงยุค โลกาภิวัตน์นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2546). **แม่น้ำโขง จากอาณานิคมมา ภิวัตน์สู่โลกาภิวัตน์** เอกสารสัมมนาแม่น้ำโขง ณ ห้องประชุมโรงแรมรอยัลแม่โขง จังหวัดหนองคาย 25 มกราคม 2549

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549). **ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจใน อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ